

době byly celkem přehledně definovány a Kingem vytyčené krátkodobé cíle dosaženy. Přesto by jeho „tah na spravedlnost“ a volání po míru, jež je v duchu Starého zákona (*šálóm*) konceptem pozitivním, ne jen přiměřím a klidem zbraní, v občanské společnosti mohly inspirovat ty duchem uvadlé a skleslé, jejichž důstojnost je vysmívána a zneužívána. Charismatický vůdce King, který odvážně a sebejistě odmítal poslouchat zákony, „pokud jsou nespravedlivé“ (odvolává se na Augustina), měl jasné vědomí zákonů morálních, které žádná ideologie nesmí chtít překročit, a svého mocného postavení nezneužil. Jeho texty svědčí o tom, že je možné účinně propojit křesťanskou pokoru s tvrdým veřejným zápasem a že církve nemusí nutně poklonkovat mocným, kteří se snaží si je pochlebováním koupit. Každá lokální církev – sbor – se může proměnit v dobře organizovaný a aktivní článek místní *polis*. Že to nezapadá do konceptu „mocných“, je banální klišé, ale otázkou je, jak církve pojmají sebe samy a království, jež není ze světa tohoto.

Michal Plzák

Hana Horáková: *Kultura jako všelék? Kritika soudobých přístupů*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha 2012, 318 s.

Kniha Hany Horákové *Kultura jako všelék?*, jejímž předmětem je koncept kultury a jeho dějinné peripetie, nepadá v rámci českého, respektive československého trhu do prázdného prostoru. Na straně jedné měl již český čtenář možnost se seznámit s překladovými díly jako například Geertzovou *Interpretací*

kultur (Sociologické nakladatelství, Praha 2000), na straně druhé pak s původními díly tuzemských autorů, za všechny uvedme třeba Soukupův *Přehled antropologických teorií kultury* (Portál, Praha 2000). Přesto lze zastávat názor, že publikace H. Horákové je v našich poměrech dílem bezprecedentním. Geertzova práce totiž zastává a prezentuje v principu pouze jeden z celé řady existujících (antropologických) konceptů kultury (navíc v poměrně vyhraněné podobě), Soukup pak sice ve své publikaci předkládá celé široké spektrum tematizací kultury, navíc v dějinných souvislostech, jeho dílo je však především dílem přehledovým, víceméně encyklopedicko-učebnicového typu, nikoli badatelskou monografií. Právě taková je ambice Horákové – na rozdíl od Geertze se ovšem její text věnuje většině zásadních příspěvků na daném poli, od Soukupa ji pak odlišuje ona poloha textu zachycená podtitulem, tedy kritické zhodnocení prezentovaných teorií s výrazným autorským vkladem. Jako taková u nás tato práce zatím nemá konkurenci, přičemž právě už jen uvedený fakt knize bezmála zaručuje čtenářskou pozornost.

Z výše uvedeného vyplývá, že vydání knihy Hany Horákové je v poměrech České republiky chvályhodný počín; zaměříme-li se však na samotný obsah, náš soud již nebude zdaleka tak jednoznačný. První potíž, na kterou čtenář narazí poměrně záhy, je absence jasně a přehledně jednotící linie knihy. Před čtenářem neustále defilují rozmanité postavy, díla, otázky, přístupy..., to vše v podivuhodných vrstvách, odbočkách a repetičích, které by autorce mohl závidět i Tristram Shandy. Jinými slovy, text je neuspořádaný, či lépe a snad i spravedlivěji řečeno, zahlcující – na každé stránce, v každém okamžiku se řeší příliš mnoho

věcí, přičemž tato autorčina soustavná snaha „říci více“ výrazně znesnadňuje pochopení toho, „odkud a kam“ její výklad vlastně míří a kterým směrem má tedy čtenář upřít pozornost. Zdá se, jako by autorka nevěděla, co vlastně chce – a ovšem (ne-li snad ještě důležitěji) co *nechce* – říci, a tak říká raději úplně všechno; že čtenář nakonec všechny vypuštěné zájce nepochytá, mu lze tedy jen těžko vyčítat.

Související problém, či snad jakousi specifickou kategorií uvedeně obecné potíže, představuje fakt, že autorka jakoby často nevěděla, co je hlavním předmětem jejího zájmu, tedy *o čem* vlastně píše – zda je její práce *o kultuře*, anebo *o antropologii* (což prostě není totéž). Ačkoli tedy na jedné straně správně vyzdvihuje zásluhy (sociokulturní) antropologie při vymezování moderního sociálněvědního konceptu kultury, na straně druhé se příliš často *na úkor tematizace svého klíčového fenoménu* nechává strhnout ke komentování dění v daném oboru, rozbořením děl jeho představitelů apod. Je ovšem možné, že autorce křivdím a že uvedené exkurzy do své knihy *o kultuře* včlenila zcela vědomě a programově – v takovém případě by o tom ovšem měla čtenáře zpravit (nejlépe hned v názvu díla a patrně ne později než v jeho úvodu). Dozví-li se čtenář, že významné části díla jsou takřkajíc o něčem jiném, až ze samotné četby, lze se domnívat, že něco je špatně.

I přes právě uvedenou výtku je zřejmé, že hlavním předmětem zájmu recenzované publikace je *kultura*, respektive rozličné její sociálněvědní tematizace. Třebaže se jednotlivé komentované přístupy v knize neobjevují v přísně chronologickém sledu, seznámí autorka čtenáře v průběhu četby s vývojem konceptualizací kultury od prvních relevantních pokusů na daném poli

spojených se jménem E. B. Tylora a jeho „slavnou definicí“, až po postmoderní trendy vyzývající k opuštění/nahrazení daného konceptu vůbec. Právě zohlednění diskusí nedávné doby či bezmála dneška, které se zabývají politizací kultury a jejím „vymknutím se z kontroly“ (str. 276) ve veřejné sféře, respektive odklonem badatelů od kultury a psaním „proti kultuře“ v rámci sféry akademické, je patrně nejsympatičtější částí, jakož i nejvýznamnějším příspěvkem celé knihy. Zejména proto, že tematizací daných poloh vývoje příslušného konceptu se tuzemští autoři spíše nevěnují, rozhodně pak ne v takovém záběru. Ačkoli není možné říci (a také to nebylo ambicí autorky), že práce *Kultura jako všelék?* seznámí čtenáře s konceptem kultury takřkajíc „od A do Z“, jistě lze uvést, že kniha nabízí seznámení s hlavními milníky vývoje daného konceptu, stejně jako s většinou klíčových protagonistů a hlavních příspěvků k příslušné diskusi (třebaže některé, jako např. vlivný *Culture: A New Concept of Race* od U. Wikanové, postrádáme).

Dílo Hany Horákové je badatelskou monografií, a to mimo jiné v tom smyslu, že jeho pisatelka zahrnuté přístupy a pojetí pouze neprezentuje, ale rovněž je kriticky přezkoumává a hodnotí. Do jisté míry je proto škoda, že autorka až příliš často nechává mezi sebe a pojednávána díla (autory, školy, směry, paradigmatata atd.) vstoupit jakéhosi prostředníka, „moudrého rádce“, který pak – namísto autorky – říká, jak se věci mají. V dané poloze se v knize objevuje například E. Gellner, B. Fay či T. H. Eriskén. Protože navíc autorka využívá bez výjimky pouze ta díla daných autorů, která již byla přeložena do češtiny, je přínos uvedeného kroku pro českého čtenáře přinejmenším sporný. Obecně jej však lze akceptovat,

neboť vklad dotyčných badatelů k profilaci příslušné diskuse je mimo diskusi. Ve vztahu k relevantní recepci pohybů v oblasti tematizace konceptu kultury – k nimž docházelo bezezbytku na západ od našich hranic – působí ovšem jako jednoznačně matoucí neustálé odkazy na díla rozličných současných českých autorů (nemluvě o opakovaném seznamování s tezemi zahraničních badatelů prostřednictvím prací českých autorů). Bylo-li totiž cílem autorky představit čtenářům hlavní momenty vývoje konceptu kultury, pak jsou tyto odkazy krokem stranou; je si totiž třeba přiznat, že k ve světě vedené diskusi o kultuře coby sociálněvědním konceptu soudobí čeští badatelé jakýmkoli zaznamenáníhodným způsobem prostě (zatím) nepřispěli. Ne, že by tuzemská reflexe odpovídající debaty nepředstavovala nosné téma, ve vztahu k hlavnímu předmětu zájmu autorky se ovšem jedná o linii zcela podružnou či spíše mimoběžnou. Opět se tak objevuje výše již zmíněná potíž – jako by autorka nevěděla přesně, co si vytkla za úkol a co se ve vztahu k tomuto úkolu nachází „mimo záběr“.

Výše naznačené výtky se nikterak nesaňají zastřít fakt, že kniha *Kultura jako všelék? Kritika soudobých přístupů* Hany Horákové znamená v danou chvíli a v tuzemských poměrech nesporný přínos. O co nám šlo, bylo spíše zamyslet se nad povahou tohoto přínosu. Systematický rozbor pojednávané látky pro začátečníky, respektive studijní materiál pro daným způsobem orientované kurzy to zřejmě není. Spíše se nám zdá, že kniha je určena pro zájemce z řad pokročilých čtenářů se zájmem o danou problematiku, které bude bavit ji společně s autorkou *promýšlet*. A to není málo.

Marek Jakoubek

Jan Gehl: *Města pro lidi*.

Nadace Partnerství,
Praha 2012, 288 s.

Kniha *Města pro lidi* je shrnutím více než padesát let trvajících empirických výzkumů měst a městských částí, způsobů, jakými jsou města užívána, a vztahů, které existují a vznikají mezi městy a jejich obyvateli. Jen málo autorů zkoumalo morfologii a užívání veřejného prostoru do takové míry jako dánský architekt Jan Gehl.

Kritikou nedostatků moderního urbanismu a invazi automobilů do měst se na začátku šedesátých let minulého století zabývala americká novinářka a aktivistka Jane Jacobsová (*The Death and Life of Great American Cities*. Vintage, New York 1961); zajímalo ji kromě městského mikro-měřítka také širší okolí, které má vliv na komerční aktivitu čtvrti, stabilitu obyvatel nebo kriminalitu. Otázkami hierarchie, která vede k posílení bezpečnosti ve městě, se zabýval kanadský architekt Oscar Newman (*Defensible Space*. Macmillan, New York 1972). Základem jeho myšlenek je jasné oddělení veřejné sféry od soukromé v městském prostředí a vliv fyzického prostředí na míru kriminality v rezidenčních čtvrtích. Způsobu užití městských veřejných prostor – konkrétně náměstí v centru New Yorku – a principy jejich fungování či naopak jejich dysfunkcí zkoumal ve své knize na začátku osmdesátých let americký architekt William H. Whyte (*The Social Life of Small Urban Spaces*. The Conservation Foundation, Washington 1980). Socioložka Lyn Loflandová v práci *The Public Realm* (de Gruyter, New York 1998) navázala na Ervinga Goffmana a zaměřila se zejména na sociální interakce vznikající ve veřejné sféře města. Severoameričtí autoři se tak v průběhu